О. І. Пилипенко,
доктор економічних наук, доцент,
декан обліково-статистичного факультету;
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Надважливу роль в національній економіці в умовах війни відіграє виробнича база підприємств, зокрема їх основні засоби, незалежно від того чи підприємство є виробником товарів, надає послуги чи виконує роботи. Ефективне використання та збереження основних засобів є основою досягнення результативності діяльності підприємства, а отже, отримання прибутку [1]. Відповідно, управління такими активами потребує достовірної інформації щодо визнання основних засобів, відображення їх балансової вартості в звітності підприємства, нарахування амортизації, їх модернізації, переоцінки та списання [2]. Для управлінців будь-якого рівня з метою прийняття ефективних рішень ключовим елементом ефективного використання основних засобів є володіння інформацією про їх стан в реальному часі, незалежно від того, чи вони потребують модернізації, оновлення чи придбання нових для впровадження новітніх видів діяльності, чи є пошкодженими або повністю зруйнованими в результаті непереборних обставин, перебувають на окупованих територіях, втрачені в результаті крадіжки з боку агресора, а також вибули в результаті передачі для військових цілей.

В сучасних надскладних умовах господарювання перед управлінським персоналом постає питання прийняття рішення щодо доцільності відображення в бухгалтерському обліку та звітності основних засобів, які є зруйнованими, викраденими чи знаходяться на окупованих територіях без можливості фізичної присутності фахівців для оцінки втрат. Достовірність статистичної звітності залежить від вирішення питання оцінки завданих збитків, їх достовірного відображення в звітності, документального оформлення шкоди, завданої агресором з метою компенсації збитків в майбутньому. Події, що тривають в Україні з лютого 2022 року, до закінчення воєнних дій визнані Торгово-промисловою палатою як надзвичайні та невідворотні обставини [3]. Незважаючи на те, що за даними Міністерства економіки України станом на 31.03.2024 р. понад 90 % підприємств змогли поновити свою діяльність, у тому числі за рахунок інвестицій [4], багато підприємств змушені шукати способи звітувати про повністю або частково зруйновані основні засоби.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації», основними показниками, які оцінюються на підприємствах всіх форм власності, окрім

комунальних підприємств та підприємств оборонно-промислового комплексу, визначено наступні:

- вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна державних установ та організацій;
- вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна установ та організацій недержавної форми власності;
- упущена вигода державних установ та організацій;
- упущена вигода установ та організацій недержавної форми власності [5].

Проведення оцінки втрат основних засобів є основою визначення збитків від дій агресора та прийняття рішень щодо управління підприємством в частині запровадження нових видів діяльності та залучення інвестицій. Важливим питанням є оцінка упущеної вигоди підприємств, яка також залежить від ефективності використання наявних основних засобів або упущеної можливості отримання запланованого доходу в результаті неможливості використання в виробничих процесах повністю або частково зруйнованого майна.

Щодо оцінки стану основних засобів і фіксації збитків ключову роль відіграє інвентаризація, що дозволяє зафіксувати наявність або відсутність, а також ступінь пошкодження майна. Складність даного процесу полягає в тому, що потужності підприємства можуть перебувати на окупованій території або в зоні активних бойових дій без можливості фізичного доступу до об’єкту. Проте без документального підтвердження факту повного або часткового знищення майна підприємства, що можна підтвердити проведенням інвентаризації, підприємства змушені відображати в фінансовій звітності залишкову вартість, зафіксовану документально в попередніх періодах [6].

Використання цифрових технологій дозволяє провести інвентаризацію навіть у віддалених підрозділах не лише для поточних цілей, а й для документування збитків від військових дій. Зокрема, досягнення новітніх цифрових технологій можуть стати в нагоді для проведення оцінки збитків внаслідок війни, зокрема, для проведення інвентаризації. У випадку відсутності фізичної можливості провести інвентаризацію на підприємстві або підрозділі, що знаходиться на окупованій території чи в зоні активних бойових дій, в нагоді стане застосування дронів. Дана технологія є дороговартісною, проте з урахуванням того, що збитки можуть бути досить значними, є доцільність використовувати саме цю технологію. Однією з переваг є те, що використання дронів не вимагає фізичної присутності людини, дозволяє прискорити процес інвентаризації на 60-80 %. Використання даної технології дозоляє робити відео фіксацію або зчитування QR-кодів.

Для дієвого управління підприємством використання цифрових технологій дозволяє оперативно отримати звіт щодо стану майна підприємства навіть віддалено та примати рішення на основі отриманої інформації щодо подальшого використання основних засобів, їх модернізації чи залучення інвестицій з метою придбання нових об’єктів. Це вкрай важливо для подальшої об’єктивної оцінки упущених вигід підприємства, що виникли в результаті непереборних обставин в частині функціонування виробничих засобів. Ефективне впровадження

цифрових технологій в наш час активно відбувається на більшості підприємств, види якого обираються кожним підприємством індивідуально залежно від специфіки діяльності та фінансових можливостей.

Список використаних джерел

1. Васільєва Л.М., Бугай Т.О. Узагальнення наукових підходів до сутності поняття «основні засоби» як об'єкта бухгалтерського обліку. Бізнес Інформ. 2023. №9. С. 186-191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2023_9_27 (дата звернення 28.02.2025).

2. Суліма М. О., Смірнов Д. Р. Облік основних засобів підприємства в умовах воєнного стану. Інфраструктура ринку. 2023. (70). С. 188-193. DOI: https://doi.org/10.32782/infrastruct70-33 URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/70_2023/35.pdf (дата звернення 28.02.2025).

3. Лист про засвідчення форс-мажорних обставин №2024.02.0-7.1 від 28.02.2022р. Торгово-промислова палата України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/mus36779?an=2 (дата звернення 28.02.2025).

4. Інвестиційна діяльність в Україні за 1 квартал 2024 року. Мін-во економіки. URL: https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9cb46b66-6285-4f7f-a08e-f450f32f0cb2 &title=InvestitsiinaDiialnistVUkrainiZa1-Kvartal2024-Roku (дата звернення 28.02.2025).

5. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text (дата звернення 28.02.2025).

6. Пчелинська Г.В. Особливості обліку вибуття основних засобів в умовах воєнного стану в Україні. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2462/2381 (дата звернення 28.02.2025).